

De balustrades van de Grote Zaal van het Concertgebouw zijn getooid met de namen van vele componisten. Ook Cornelis Dopper (1870-1939) is er vereeuwigd, vanwege zijn verdienste als tweede dirigent bij het Concertgebouworkest. Maar Dopper was in zijn tijd ook een geliefd en zeer bekend componist. Helaas is hij inmiddels zo goed als vergeten; alle reden om hem en zijn muziek onder de aandacht te brengen.

AUTEUR MARGARET KRILL

CORNELIS DOPPER

Vereeuwigd en vergeten

Cornelis Dopper werd geboren in Stadskanaal en ontving zijn muzikale scholing aan het conservatorium van Leipzig, waar hij onder meer studeerde bij Carl Reinecke. Al in 1894 ging zijn eerste opera in Den Haag in première. Hij vertrok in 1897

naar Amsterdam en trad daar in dienst bij de Nederlandse Opera, waar hij eerst als violist en later ook als repetitor en dirigent functioneerde. Vanaf 1906 toerde hij als dirigent van een operagezelschap twee seizoenen door de Verenigde Staten, Canada en Mexico.

Ondertussen had Dopper al aardig wat gecomponeerd. In Nederland had Mengelberg bijvoorbeeld zijn *Rembrandt symfonie* met groot succes uitgevoerd. Doppers werken vielen duidelijk in de smaak bij het publiek. Hij stelde als componist zijn werk in dienst van 'nationale klanktradities', en nationale onderwerpen waren zijn inspiratiebron. Hij was niet de eerste die dit deed. Al eind 19e eeuw waren Nederlandse componisten op zoek naar een 'nationale stijl'. Niet alleen was destijds in Nederland het componeren Duits georiënteerd, ook het concertrepertoire was voornamelijk Duits. Meerdere componisten – zoals Bernard Zweers – zetten zich nadrukkelijk in om de eigen volksmuziek in hun werken te integreren. Zo ook Cornelis Dopper.

DIRIGENT, DOCENT EN COMPNIST

Het succes van de *Rembrandt symfonie* was voor het Concertgebouworkest aanleiding om Dopper te vragen deze zelf te dirigeren, en zo maakte hij in 1908 zijn debuut als dirigent bij dit orkest. Hierop vroeg chef-dirigent Willem Mengelberg hem om tweede dirigent te worden. In de praktijk betekende dit dat hij de concerten van Mengelberg moest voorbereiden en zelf dirigeerde als de maestro afwezig was. Van deze gelegenheden maakte hij gebruik om onder meer nieuwe Franse, Spaanse en Russische composities in première te brengen. Daarnaast was hij een gezocht docent; hij trok mede door zijn uitmuntende instrumentatiekunst veel leerlingen aan.

Als componist was Dopper redelijk productief. Onder zijn vele orkestwerken bevinden zich zeven symfonieën en de beroemde *Ciaccona gotica*. Mengelberg nam dit stuk direct op in zijn reper-

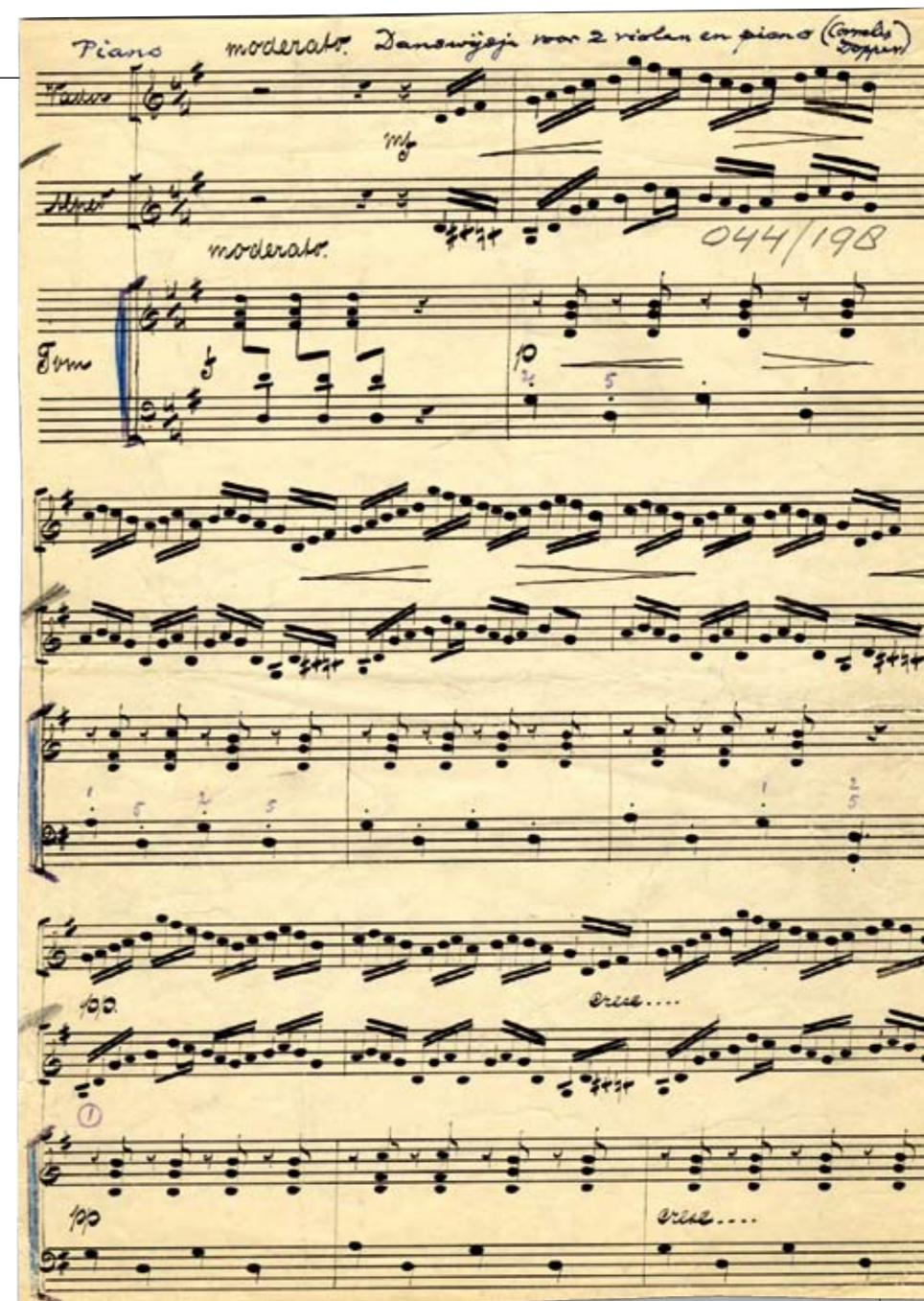
toire, waardoor het in alle grote concertzalen van de wereld werd uitgevoerd.

ZUIDERZEE SYMFONIE

Zijn zevende en laatste symfonie voltooide Dopper in 1917. Inspiratiebron hiervoor was een tocht die hij over de Zuiderzee (het huidige IJsselmeer) maakte. In een programmatoelichting zei hij over dit werk: 'Het eerste deel van het werk is een hymne op de schoonheid van het Hollandsche landschap, waaruit de herinnering aan een groot verleden spreekt. Trots en weemoed over aardsche grootheid en aardsche vergankelijkheid vervullen den componist, wanneer de oude tijden in zijn fantasie opstijgen.' In deze symfonie gebruikte hij melodieën van oude Nederlandse liederen uit de 'Nederlandsche Gedenck-clanck' van Valerius uit 1626. Met name de melodie van *O Nederland! Let op u saeck*, keert regelmatig terug. Het tweede deel is een *Humoresque*, en beeldt een Hollandse boerenbruiloft uit.

ARRANGEREN

Dat componisten populaire melodieën uit opera's gebruikten om daarvan prachtige parafrasen voor voornamelijk piano te maken is bekend. In de 19e eeuw werden echter ook vaak hele symfonieën en strijkkwartetten gezet voor piano of piano à quatre-mains. Het omzetten van composities in grote bezetting naar een bezetting voor in de huiskamer was heel gebruikelijk. Deze aflevering van *Akkoord Magazine* laat een mooi voorbeeld van deze praktijk uit het archief van het NMI zien. *Danswijze voor 2 violen en piano* is een bewerking van een gedeelte van het tweede deel van de Zevende symfonie. In het archief van Dopper bevindt zich een partituur van deze bewerking, plus een pianopartij in zijn eigen handschrift. Daarboven heeft hij geschreven dat hij deze '2 violen en 1 bas' voor twee violen en piano heeft gezet voor Han, Tom en Alfred de Booy. Van Doppers biograaf Joop Stam vernam ik dat deze bewerking gemaakt is voor zijn leerling Han de Booy (die in de partituur als 'Vader' wordt aangeduid, en die de 1e vioolpartij voor zijn rekening nam) en diens zoons Alfred en Tom. Han de Booy was oud-zeeofficier, en enige tijd administrateur van 'Het Concertgebouw N.V.' en tevens van 1905 tot 1939 lid van de Raad van Bestuur. Zo kunnen we dankzij dit arrangement opnieuw kennismaken met een melodie uit deze symfonie. ♦

Danswijze voor 2 Violen en Piano

Cornelis Dopper (1870-1939)

COLLECTIE NMI

Nederlands Muziek Instituut

Joop Stam heeft een biografie over Cornelis Dopper gepubliceerd onder de titel *Schitteren op de tweede rang*. Deze is ook verkrijgbaar in de webwinkel van het NMI. www.nederlandsmuziekinstituut.nl

Download partituur

Op de websites van *Akkoord Magazine* en het NMI kan de partituur gedownload worden. www.akkkoordmagazine.nl www.nederlandsmuziekinstituut.nl